

UREDNIŠTVO in UPRAVA v. Mazzini, 10, Videm-Udine
Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir

Sped. in abb. post. v grupp

Poštnina plačana v gotovini

List izhaja z vsemi potrebnimi dovoljenji videmskih oblasti.

Il giornale si stampa col permesso delle Autorità della provincia di Udine.

Leto II. — Štev. 18

Manipulacija z voltvami

Fašizem v Italiji je vsaj na viševrste mrtev že šest let. Od tedaj se je začel proces zgodovinske revizije tega pojava na italijanski politični pozornici. Začelo se je razpravljati o izvoru fašizma, katerega začetek postavlja nekateri v dobo »Risorgimenta«, drugi pa ga pripisujejo propadanju parlamentarizma in pojavi osebne diktature, ki jo je začel glavni predstavnik italijaanske politike v zadnjem obdobju: Giovanni Giolitti, oče politične transformizma in duhovnega vzornika De Gasperija.

Isti aparat, ki je omogočal manipulacijo z voltvami pred vojno, je še sedaj polnomočen, ker od takrat niso bili izdani v tej zadevi kakšni novi zakoni ali predpisi. Prefekti, kvestorji in orožniški brigadirji so še sedaj tu in imajo iste funkcije, kakor pred 30 leti. Programski načrt krščanske demokracije, po katerem

To pa se ni delalo odkrito, ampak s podtlalnimi in hinavskimi manipulacijami, ki jih je fašizem zamenjal z javnim in odkritim delom. Od ene diktature do druge so torej zamenjali samo način postopka. In prav zato, ker je bila Mussolinijeva diktatura odkrita in nasilna, je vzbudila še poseben odpor in je bila prej ali slej zapisana smrti.

V takem položaju smo torej imeli priliko, da smo videli med nami njegovo ekscelenco podprefekta v dolinah Beneške Slovenske demokracije, po katerem

je veljal takoj po osvoboditvi. To ne izvira iz dejstva, da se zmanjšujejo njegove odgovornosti in da se skuša zakriti njegove slabe strani, ampak zato, ker se pri iskanju temeljev njegovih slabosti opaža, da segajo korenike tega zla daleč preko rojstva fašizma, v samozemlji italijanskega političnega življenja.

Kaj je pravzaprav odvzel fašizem Italijanom? Svobodo. Bil je diktatura, v kateri nismo poznali svobodnih volitev, kjer bi si lahko ljudstvo izbralo svoje zastopnike v parlamentu in svojo vlado. Prav tako pa prihajamo do prepričanja, da je bila Mussolinijeva diktatura odkrita, je prav tako, če ne slabšo, diktaturo postavil tudi učitelj italijanske demokracije. Govori se namreč, da je Giolitti pokvaril italijansko politično ozračje na enak način, kakor je to storil pozneje Mussolini: ne samo, da si je tudi on ustvaril krdelo zveznih poslanec v parlamentu, ki so jih zaradi tega imenovali »ascari«, ampak je imel tudi široko mrežo »svojih« ljudi v vsem upravnem aparatu države, vojske in sodstva v središču in v vseh drugih krajih. Ti ljudje so delali po njegovih željah, da bi se mu prikuplili in prejeli ob koncu svoje kariere poniznih birokratov, kot nagrada za njihovo delo, mesto v senatu.

Znane so in nihče jih ne more zanikati, vse tiste zvijače, s katerimi je ta človek vršil svoje volivne mahnitve, ko je pri pripravljanju volitev izigraval politično prepričanje volivcev.

Ni pa bil to ne prvi ne zadnji politik, ki je kaj takega počenjal. Pred njim in za njim so vedno bile volitve v Italiji pod kontrolo notranjega ministra. Zato imamo primere, da vodilni politik ni pridržal sebi predsedstvo ministrskega sveta, ampak si je rajši pridržal notranje ministrstvo, kakor je to storil n. pr. Crispini.

To dokazuje, da v Italiji nismo bili nikoli deležni prave demokratične svobode, ker je notranje ministrstvo, preko prefektov in preko vseh drugih organov osrednje oblasti, od kvesture do karabinerskih postaj, ki so razkropljene po vsem ozemlju države, da je notranje minister lahko vedno manipuliral po svoji volji v volivnem apa-

ratom. To pa se ni delalo odkrito, ampak s podtlalnimi in hinavskimi manipulacijami, ki jih je fašizem zamenjal z javnim in odkritim delom. Od ene diktature do druge so torej zamenjali samo način postopka. In prav zato, ker je bila Mussolinijeva diktatura odkrita in nasilna, je vzbudila še poseben odpor in je bila prej ali slej zapisana smrti.

Isti aparat, ki je omogočal manipulacijo z voltvami pred vojno, je še sedaj polnomočen, ker od takrat niso bili izdani v tej zadevi kakšni novi zakoni ali predpisi. Prefekti, kvestorji in orožniški brigadirji so še sedaj tu in imajo iste funkcije, kakor pred 30 leti. Programski načrt krščanske demokracije, po katerem

je veljal takoj po osvoboditvi. To ne izvira iz dejstva, da se zmanjšujejo njegove odgovornosti in da se skuša zakriti njegove slabe strani, ampak zato, ker se pri iskanju temeljev njegovih slabosti opaža, da segajo korenike tega zla daleč preko rojstva fašizma, v samozemlji italijanskega političnega življenja.

Kaj je pravzaprav odvzel fašizem Italijanom? Svobodo. Bil je diktatura, v kateri nismo poznali svobodnih volitev, kjer bi si lahko ljudstvo izbralo svoje zastopnike v parlamentu in svojo vlado. Prav tako pa prihajamo do prepričanja, da je bila Mussolinijeva diktatura odkrita, je prav tako, če ne slabšo, diktaturo postavil tudi učitelj italijanske demokracije. Govori se namreč, da je Giolitti pokvaril italijansko politično ozračje na enak način, kakor je to storil pozneje Mussolini: ne samo, da si je tudi on ustvaril krdelo zveznih poslanec v parlamentu, ki so jih zaradi tega imenovali »ascari«, ampak je imel tudi široko mrežo »svojih« ljudi v vsem upravnem aparatu države, vojske in sodstva v središču in v vseh drugih krajih. Ti ljudje so delali po njegovih željah, da bi se mu prikuplili in prejeli ob koncu svoje kariere poniznih birokratov, kot nagrada za njihovo delo, mesto v senatu.

Znane so in nihče jih ne more zanikati, vse tiste zvijače, s katerimi je ta človek vršil svoje volivne mahnitve, ko je pri pripravljanju volitev izigraval politično prepričanje volivcev.

Ni pa bil to ne prvi ne zadnji politik, ki je kaj takega počenjal. Pred njim in za njim so vedno bile volitve v Italiji pod kontrolo notranjega ministra. Zato imamo primere, da vodilni politik ni pridržal sebi predsedstvo ministrskega sveta, ampak si je rajši pridržal notranje ministrstvo, kakor je to storil n. pr. Crispini.

To dokazuje, da v Italiji nismo bili nikoli deležni prave demokratične svobode, ker je notranje ministrstvo, preko prefektov in preko vseh drugih organov osrednje oblasti, od kvesture do karabinerskih postaj, ki so razkropljene po vsem ozemlju države, da je notranje minister lahko vedno manipuliral po svoji volji v volivnem apa-

ratom. To pa se ni delalo odkrito, ampak s podtlalnimi in hinavskimi manipulacijami, ki jih je fašizem zamenjal z javnim in odkritim delom. Od ene diktature do druge so torej zamenjali samo način postopka. In prav zato, ker je bila Mussolinijeva diktatura odkrita in nasilna, je vzbudila še poseben odpor in je bila prej ali slej zapisana smrti.

Isti aparat, ki je omogočal manipulacijo z voltvami pred vojno, je še sedaj polnomočen, ker od takrat niso bili izdani v tej zadevi kakšni novi zakoni ali predpisi. Prefekti, kvestorji in orožniški brigadirji so še sedaj tu in imajo iste funkcije, kakor pred 30 leti. Programski načrt krščanske demokracije, po katerem

je veljal takoj po osvoboditvi. To ne izvira iz dejstva, da se zmanjšujejo njegove odgovornosti in da se skuša zakriti njegove slabe strani, ampak zato, ker se pri iskanju temeljev njegovih slabosti opaža, da segajo korenike tega zla daleč preko rojstva fašizma, v samozemlji italijanskega političnega življenja.

Kaj je pravzaprav odvzel fašizem Italijanom? Svobodo. Bil je diktatura, v kateri nismo poznali svobodnih volitev, kjer bi si lahko ljudstvo izbralo svoje zastopnike v parlamentu in svojo vlado. Prav tako pa prihajamo do prepričanja, da je bila Mussolinijeva diktatura odkrita, je prav tako, če ne slabšo, diktaturo postavil tudi učitelj italijanske demokracije. Govori se namreč, da je Giolitti pokvaril italijansko politično ozračje na enak način, kakor je to storil pozneje Mussolini: ne samo, da si je tudi on ustvaril krdelo zveznih poslanec v parlamentu, ki so jih zaradi tega imenovali »ascari«, ampak je imel tudi široko mrežo »svojih« ljudi v vsem upravnem aparatu države, vojske in sodstva v središču in v vseh drugih krajih. Ti ljudje so delali po njegovih željah, da bi se mu prikuplili in prejeli ob koncu svoje kariere poniznih birokratov, kot nagrada za njihovo delo, mesto v senatu.

Znane so in nihče jih ne more zanikati, vse tiste zvijače, s katerimi je ta človek vršil svoje volivne mahnitve, ko je pri pripravljanju volitev izigraval politično prepričanje volivcev.

Ni pa bil to ne prvi ne zadnji politik, ki je kaj takega počenjal. Pred njim in za njim so vedno bile volitve v Italiji pod kontrolo notranjega ministra. Zato imamo primere, da vodilni politik ni pridržal sebi predsedstvo ministrskega sveta, ampak si je rajši pridržal notranje ministrstvo, kakor je to storil n. pr. Crispini.

To dokazuje, da v Italiji nismo bili nikoli deležni prave demokratične svobode, ker je notranje ministrstvo, preko prefektov in preko vseh drugih organov osrednje oblasti, od kvesture do karabinerskih postaj, ki so razkropljene po vsem ozemlju države, da je notranje minister lahko vedno manipuliral po svoji volji v volivnem apa-

Pokrajinski svet in njegove naloge

Prvi po vojni se vršijo v teh tednih volitve v pokrajinske svete. Zato bo dobro če vsaj na kratko proučimo važnost tega upravnega organizma in položaj v naših krajih v zvezi z njegovo izvolitvijo.

Pokrajinski svet v videnjski pokrajini bo sestavljalo 36 pokrajinskih svetnikov, od katerih jih bo 24 izvoljenih direktno, v enkem številu volivnih okrožij; ostalih 12 pa bo izvoljenih in preostankov glasov, ki se bodo iz vseh volivnih okrožij stekli v centralo v Vidmu. Pokrajinski svet bo potem izbral iz svojih vrst ljudi, ki naj bi tvorili pokrajinski odber. Gre torej tudi tukaj, samo da v večjem obsegu, za postopek kot ga poznamo pri izvolitvi občinskih svetov in občinskih odborov. Razlike pa je ta, da obč. odbor izvoli župana pri pokrajini pa nam vsili prefekta Rim.

Kljub temu pa so volitve pokrajinskega sveta zelo važne, ker je mnogo večje va-

kjer je treba držati vedno enako topoto. Senki, ki so v naših krajih zaradi vremenskih neprilik zidaní, bi s primerno adaptacijo prav lahko odgovarjali temu nalogi.

Tudi v zdravstvenem oziru bi bilo treba izkoristiti vse možnosti, da se izboljša življenje v naših krajih. Vzhodna Benešija je vključena v volivno okrožje St. Peter ob Načji-Povileto, razen občine Praproto, ki so jo vključili v čedadsko volivno okrožje. Zapadna Benešija pa je še bolj razdeljena in sicer med volivna okrožja v Čent, Humnu in Počebi. Zlasti v huminskem volivnem okrožju je razdelitev najbolj nemšinska in so prišle že številne pritožbe proti takemu samovoljnemu drobljenju; tudi slovensko prebivalstvo vasi Breg in Flajpane je odločno nasprotno sledil razdelitvi.

Naj bo že tako ali tako, gotovo je, da bo na volitvah 10. junija eden izmed številnih kandidatov v vsakem okrožju zmagal in bo šel v pokrajinski svet v Vidmu zastopati tudi prebivalstvo naših dolin in brati njegove koristi.

Upamo, da bo izvoljen človek, ki je pošten in se zaveda potreb naših krajov ter se bo tudi znaš potegniti v svetu zanje. V položaju, v katerem se nahajamo sedaj, se je treba predvsem zavzeti za pravilnejšo razdelitev raznih davčnih bremen, ki vse preveč težijo na rameni naših ubogih kmetov. Ker pa je kompetenca pokrajinskega sveta tudi v tem, da lahko ustavljajo kmetiške in obrtne šole, upamo, da se bo novi svetnik zanimal tudi za to, da bi se v naših gorskih občinah posvetilo več pažnje te vrste šolstvu in da bi tako pomagali pridružiti ljudem do potrebnih izobrazev za boljše izkoriscenje svoje zemelje. Upamo, da ta svetnik ne bo pozabil tudi na možnost aktivnega razvoja tujškega prometa, ki ima zaradi bližnje velikih mest, kot so Trst in Videm, predpogoje za ugoden razvoj. Seveda je za dosogo takega razvoja potrebno splošno izboljšanje in urejanje cest in oskrbeti vse vasi z dobro pitivo vodo.

To so vedno isti problemi, ki se neneši vlečijo iz rodu v rod, za katerih rešitev se vedno kaj obljublja, naredi pa se ne nikoli nič. Čas bi torej že bil, da bi tisti kandidati, ki bodo izvoljeni v naših volivnih okrožjih, ne samo obljubljali, ampak pomislili tudi na izpolnitve teh svojih obveznosti.

Za naše može brez djele ni susidja

Cjelo zimo su našje možje, ki so džokupani, hodil tu kamun podpisat za mjet susidja. Usak dan so muorli podpis napraviti; za tiste ljudi, ki so blizu učiljha, nje bluo tulk težku, a za tiste, ki so muorli še hodil po vič ur, zavuj tegu, ki njeh uas je deleč od učiljha, pa je težku jih sadá pomjerit, ku so zvaledi, da use poti, ki su napravili su ble za nič. Gih u tele dei sje zvaledi, de Prevjedenza Sociale je zavarila prošnje za susidje mjet skoraj usim djelecam, čepru su mjet praviju do njeha. Trjeba je povjedat kakuo se garduo runa tist oficil od Prevjedenza Sociale, kij pred ku zavarnit prošnje, ki su jih djeleci napravili, su čakali narman tri mjeseci potem ku su usi hodil na kamun podpisat. Pravju, de tisti, ki su prej dal djelu njesu plačali kontribut, ki bi jih muorli na »Prevjedenza«. Mi sadá nejčemu se pruot tistim lešti, samuo čemó povjedat, zakáčka tulku cajta za ljudem povjedati al maju al ne praviju. Nje bluo trjeba stuort podpisat an u upanju stuort živjet. Naj sadá »Prevjedenza« use ažmō plača susidje an naj se stori plačjat kontribut de tistih imprež. Potle pa naj iščejo tikeri su krivi.

Obtožnica proti oblastnikom

Kot izgleda ne gre v sedanji volivni kampanji stvar nič kaj dobro za stranko, ki se sedaj na vladu. Svoj čas je namreč ta stranka napravila preveč obljub, od katerih je izpolnila vse premalo, da bi si ohranila naklonjenost volivev. Zato so njeni organi v manjših volivnih okrožjih prešli od sestavne imenskej listi bodočih upraviteljev najprej na novo politično takto, v kateri se osebnosti skrivajo za strankarsko siglo in postavljajo v ospredje strankarsko ideologijo namesto svojo kompetenco in svoje poznanje problemov. Končno se je prešlo v pravi histerizem in se govorovi o vsem, razen o tem, kar bi v tem delu padla v čas, ko naj drugi večji kmečki del. Ta trditev se bo morda zdela čudna, ker je znano, da čimbolj se gre proti poletju, tem več dela se nakoči kmečkim ljudem. Toda moramo si biti na jasnu, da je ves način beneškega gospodarstva potreben reorganizacije, če ga hočemo postaviti na podlagu gospodarske koristi. Treba je namreč preureditelje delo tako, da bo njegov dohodek sorazmern z opravljenim delom.

V naših krajih je n. pr. ljudstvo še več navezano na pridelovanje koruze, ker je v njem ukorenjena stara težnja po neodvisnosti in zadostitvi svojih potreb na prehrambenem področju. Prav pridelovanje koruze pa zahteva mnogo dela za pletje, za gnojenje in za poznejše okopavanje, ki ga je treba opravljati baš v času, ko tudi gojitev sviloprekje zahteva največjo pažnjo in največ dela.

Ker pa se pridelovanje koruze z gospodarskega vidika nikakor ne izplača, bi bilo treba spletati ljudem, da jo opustijo in da izrabijo svoje zemljišča za druge pridelke, kakor je n. pr. krompir ali detelja za živilsko krmo. Pri pridelovanju krompirja bi zaključili pletev in okopavanje še mesece maja, ali najkasneje v prvih dneh junija in potem ni treba drugega kakor čakati do septembra, ko se pobere pridelek. Tako bi lahko mesec junij posvetili v večji meri gojiti sviloprekje.

Pri pridelovanju detelje pa bi lahko opravili prvo košnjo proti koncu maja in drugo košnjo v najboljšem primeru 35 ali 40 dni pozneje. V obdobju med obema pa bi se lahko posvetili sviloprekju.

Poleg navedene odložitve gojenja sviloprekje, s čimer bi boljše izrabili murvinje liste in razpoložljivost kmečke delovne sile, pa bi bilo treba

IZ VZHODNE BENEČIJE

GRMEK

Demokristjani s svojim občanjem so lepo ščedli naš kamun potle kji so nam pustili no zarno dugá. Ljudi usi hourovj od votacionju ki bojo na 10 junja an par nas majó za zbrat može, ki so se ložli u tri lište. Ta stari ministratorji, bi radi výdal spek njih partí naj bi moru kamunsko bruzdu u rokah, čeprú do sadú nje napravu druhega ku škodu ljudem, ki tulku so muorli tarpjet zavuj tegá, ki njesu poglavari znali djetjal dobrú za svoje občane. Zadnje votacioni smo mjeri upanje na tiste može, mislili smo, de njih obečuvanje buodo zarjes daržal, saj smo jih čul tud od oltarja, a ne kone smo bli tradiceni, ker usi vemó, de njesmo u pretekle ljete tulku taš plačjál an tulku mjerje tarpjet. Mi njesmu še pozabil kako so takrat, ki so nas tu skopac ujeli, hodili u naše gorske vasi tist debel gospodui, ki so nuoč an dan brusli kola ož suojih automobilem an nam pravili, de mi smò bratři an de kot bratři nam buodo dal use tuo kar nam manjka. Obečjal so nam ejeste, šuole, napeljavo uodé, merikanske pakete, djelo za use naše moške, pomagilo za te boge, zdravje za te bolnate an takuo naprej. Ljudi, ko su vidali tiste lepo oblečene gospodue, z novim automobilem, so mjer upanje, zakl med sabo so houorli, de tiste, ki so bogat ku tisti, ki so propagando djetjal, buodo buodo višno pomagal ta reune naših gorá. A na žalost nje bluo viš takuo, ko so mjeri puno votou demokristjani an so dobil kamun; tisti gospodui se njesu viš parkazali. Naši ubogi ljudi so bli pa lepo pomouženi še od tegá, ki so mjer prej, ker se nje u nobednim cajtu plačivalu tulku tas ku u zadnjih pet ljet. Sadá, ki so spek votacioni, so začel hnam hudit spek tisti gospodui, začel so spet brusli kola od njih automobilem za naše ljudi tu skopac ujet. A tale krate na bo takuo; naši ljudi jim poprašaju, de naj povej prej kam su šte tiste obečuvanja, ki so takrat naprauli an kje so bli za pet ljet cajta. So se žuoldal oni, tam dol po Uidme ali tu Rome, njesu tjele niti prit pogledat naše vasi naše ejeste jim njesu ble useč, ker bi se muorli potrest tist več trebuh, ki so ga mjer. Saj če bi hodil hnam tu vležjatu, njesu bli pustili tako jammaste ejeste, bi jih višno postrojil. A hnam njesu mjeri vič potrebje, voli so bli zanjané že dani, njam je interešalo, de bi se postrojilo an ašfaltirali ejeste, ki na morje peljejo, ejeste, ki peljejo u druge kraje kjer je buojsi ajar ku par naš. Ajar je par nas dobar ku kar so votacioni, tuo oni mislijo, a so se zmotil. Ljudi Grmek, njesu više tulku naumni za jim vjervat, saj vejo tulku so mogli napravit z usem tistem obečuvanjem: obečuvanje se na muore jesti, za jesti je potrebno mjeti djelo, ki poglavjarje njesu dal. Potle, ki so nam obečjal, de nam buodo cijete naprauli, so puštil, de se use porušijo; še tiste, ki so, ker usak dan postajajo buj slabe. Šuole jih nje an otroe se muorajo še poslužit privatnih hiš. Djelo pa nje bluo za nas an tisti ki so tjele suočno družino preživjet, so muorli iti delec u Belgiju, u Francijo djela, kjer so postavjeni njih velikemu periku-lju u minjerah. Takuo so rešil naše probleme, takuo bi jih rešil še naprej, če bi oni mjeri zmago pri votacionaj. A ankrat sam se gre tu skopac. Naši ljudi jih poznajo dobró sadá, ker so sami poskusili kaj so morli živjet z usem tistimi obečuvanjem. Odperli so oči še tisti, ki so do malo cajta od tega, še mjeri zaupanje do demokracije krščjane.

DREKA

Velika čuda se je arzglasila po našim kamunom an med usemi našimi ljudmi. Kot uskoči ljetu so mjeri Drečanji na majencu, 13. maja procesijo z obljubo na Staro goró. Zlo so se čudili ljudje, kader so vidali dreškega šindika iti par nogah naprej an nazaj do Stare goré. To je bla za Drečane velika čuda, vidat ha hudit tako dugo pot par nohah, ki potle, ki ima kamunsko ministračion tu rokah, se je saldu uozu z automobilem. Mjerno je šu an paršu an ko je bio na Stari gori, je takuo molu, de je bio zarjes lepotu ga vjedal. Mi mislimo, de naš šindik je takuo molu zatuj tegá, naj mu Mati Božja odpusti grjehe, ki jih je napravu telih zadnjih pet ljet, ko je imou kamunsko bruzdo tu svojih rokah. Grgeh, ki ga je napravu je ta, de njesmo mjer nikkdar takih velikih taš ku telihi zadnjih ljetah an nikdar njesmo

mjeri takuo zaduženega kamuna ku ga manu sadá.

Ko je bluo za zbrat nove može, de bi se jih postavilo kot kandidata novih votacionju, šindik si je pustu čut, de on bo še naprej za šindika zakl ga čejó poglavariji u Špietre an tu Uidme. Pri tem hovorenju se nje premislu, da je šindika ga muorejo postaviti dreški ljudje; gaspudi Špietra in Uidme nima nje kji za se interešati u našim kamunom, a sami Drečanji muorajo se zbrat svoje može, čejoče rešit suoj kamun od velikih dugá, ki je bio napravjen tehlih zadnjih pet ljet. Šindik se je pustu čut še tuole: de či on se bo še postavu za kandidata, se muore notre lošti tiste može, ki sam zbere an takuo je tud napravu, saj so ujene že zapals tiste može, ki so tjele postaviti, a ljudje jih niso potardil an jih njesu bli kontent tako, de se usé zvaragli. Paršlo se je u našim kamunom celo do tchá, de kandidat od šindika postavljen je škočnú pruotu kandidatu, ki so ga ljudje zbrali, zavuj tegá, ki je tel na uskoči vižu mjet on adán stolič kamunskega kosejja. To je zarjes smješno; mi usi vemó, de po drugih kamunah se usak brani iti na kamun za ministratorjaj za ne mjet zamjere od ljudi, ta pa se nje bau zamjere, zakl se je troštu kjeck družeha. Ljudje dreškeha kamuna so lepo napravili zvječ dol niž urjetno može an na mjesto njih postaviti poštene može, ki buodo znali djetjal kamunske interese an rešit dreški kamun od velikih dugá. Za take buodo tud votál.

SOVODNJE

Brali smo vičkrat na taljanskim žornalu, de u naši vasi nam je governo postavu luč letriko 'nu de mi smo usi zavuj tegá zvjesti mu. A to nje rjes, governo nam je pru malo dau, an še tisti, ki majó luč, so samo taki, ki so mogli dati dva pala, denar an dvajst kini djela. Sevjeđa, de use to njesu mohle dat te buohs družine, ker jih je puno takih, ki nijemo še košček svetá, kje pa še suđe? Takih družin jih je dosti, a tistim luč nje zasvetila njih hiše. Muorajo njmar s petroljem se svelit ali temo mjet. Zatuo mi porečmó, de žornali nijemo kaj za hvalit; za hvalit vino ga muora parvo pokušati, potle se ga po hvali al je dobro ali ne; takuo tud oni naj parvo pridejo hledat od hiše do hiše, de bojo vidali kakušo nam sveti De Gasperi-va luč, potle naj pišejo an hvaleju.

DOLENJI MARSIN

46 ljetna Natalja Marsen udova Jurečča, ki ima hišu tu naši vasi, je šla u kokošnjal za ga džizmetat z nim likuidam, de bi ne kokoši ušafale boljezen. Med tjem, ki je lila tist džizmetant, je poštarkala tudj hor po sjene, ki je bju tam bližu. Nasrejč je tjele, de senuo sje hitro zaunelo z ohjam. Tu malo cajta ohenj sje rezirju po seniku takuo, de je zgorilo use senuo an neke deske an napravilo nu škođu, ki jo šacajo, de je 100 taužent lir.

ARBEČ

Se bližaju nove votacioni za postaviti nove može na kamun, de buodo ministral. U naši vasi je zbralo njih par mož, da su si ložli u usé lište kandidatu. Toda, žalostno je, de tisti, ki so se ložli na vedó vič kuj tulku opraviti, zakl njih posibilitat nam ne dje sigurnost, de buodo zarjes mjeri tisto skarb za dobrú napraviti za ljudi našega kamuna. Mi nejemo s tjem ponizat tele može, toda ne muoremu mučat tuo, de bi se lahko zbralo bujše, ki par nas njesu manjkali. Možje de majó dosti izkušenj, ki su bli po svjetje za se kruh zaslužat an si takuo mardil tud u mukuro, so bli spuščen, čepru so tjele nade volje užet inkarik za kandidaturo sprejet. A tuo njeblo nareto zakl taki njesu tjele se lošti u tiste lište, ki majó samó politiku tu glavu. Tjele so napraviti no lišto, de bi mjerla može usch vasi kamuna, at, de bi mjeri same adno skarb: tisto za ministrat an za napraviti vič ki se muore za dobrú naših ljudi, ki na žalost u štjer ljetah demokrščanski ministračioni so ostal usi obupani. Lište, ki so se postavile ne odgovarjajo vije lje ljudi, ker majó samó politične intereše. Lišta, ki jih pravijo lišta od indipendentu, usi vejo kaj skrivati zadi, sej može, ki so u njej nam povejo kajšno formu maju. Od drugih nje trjeba guorit, njih simbol nam je kaže katjeren partidu pripadaju. Toda mi upamo, de naši ljudi, ki so usi vjeluci an kometi, bodo znali pri votacionah dati tisto lecjon tistim, ki njeso kopaci napraviti naše potrebinje.

SV. PETER SLOVENOV

Dvje sami lište kandidatu so blé postavljene u našim kamunom. Politična farba od obih vemo kajšna je. Ni difference, kjer »indipendent« majó tja druh. Zatuo ljudi Špietarskega kamuna buodo muorli zbrsti kandidata, ki so zvezani med njimi z enjim samim idealom: tist za pokazat, de u Špietre su usi Taljanji.

SREDNJE

Ze ož raunjen dol po Furlaniji vidimo hor nad Gorenjem Trbišju tu našim kamunu, blizu Kunfinja, 700 metru vesoko goró, kjer se prau Hum. Od daleč jo gledat bi se zdjelo, de ta gora nje nič kaj posebna, de je dnaka druhim goram, a nimar se tulku hovorí o nji an od kulku je uredna. Pravijo, de Hum je ves sestavljen od karbona, an rjes od zunaj se na vič krajnih ljepli vidu an tudi nektjeri ljudi bližnjih vasi ga hodijo nabirat an ga nucejajo za ogenj.

Med uojskó ljeta 1943 je Njemečem, ki so kot okupatorji bili u naših krajuh, paršlo na njih ušesa glas o karbona u Slavjenski an zatuo je paršla na to mjesto komitú Njemeču an Taljanu an takuo so natančeno pregledal to goró. Takrat so Taljani prauli, de karbon je rjes u Humu, a de nje še zadost zdrov za kopat; Niemeč pa prauli, de je oznotra Huma zarjes zdrov, te pravi karbon an zatuo so tjele sobo začet sondjerat an kopat. Usé bi se brez težkoč arzkrilo, če ne bi bluo tu u adiktni kričenju cajtu uojské.

Taljanska komisija, ki je morbit u tistim cajtu iz strahu, de bi ne Njemeč kopali karbon, jala, de karbon je še zdrov se potem ko so okupatorji odšli, nje vič interešala zanj, nasprutili pa so usé načarte zavarnili. Ljudje useh vasi okol Huma z nestarnostjo čakaju, de bi se kajšen zarjes zauzeu za to rječ, de bi se na konac zvjeđala resnica, an upajmo dobra, de ne bi Hum samo sladke sanje dostih ljudi, posebnu dižokupanij. Ta kompít bi se ga muorla zauzet nova ministračion kamuna, ki 10. junja bo kličena za naše intereše djetjal.

Daržati sje trjeba na tist principi, de je trjeba začet s sečenju ku ta velika part traue cveté an de njesmu delč od tistega cajta ku se buo začela suši.

2) Druži dobar nasvjet pri košnji bi biu tud ta, de poskarbimo, de se posječena traue suši počas, takuo, de se uodá pozgubi

TER

Njivar, Miklo Zvan e bi se zapisou prej ta na lišto indipendentu, nu pótim e šou la na demokracijo krščjano, no štakó se njea kandidatura na bi muorla priti anulana. Za druo sousje judje, ki to obremēta na lišti so judje po poti, nu to ne more vjeđati ka lišta na bo uverbala. Zavrhu bo ledu še ta na tele elecioni mjeti spekat 5 konsejerje, nu jim morejo priti zavuj teá, ki ta na lištu od demokracije krščjane nu majó tri kandidate.

Se za mjeti šindika potem so učnali, tiho tiho, ledati suose usi kakso to ma storiti za mjeti dan od suojih kandidatou. Zavrhu ma sam tri kandidata na na demokracijo krščjano eto, ki te drue usi no majó kuj dva, e zatuo e be pretendou mjeti nukadá dan Završan za šindik. Itako še Ter o ledi mjeti šindik dan Terjan, nu za jo rejči rjes, sousje može, ki so kandidati no bi tjele beti kopani. Judje no merkajo pouno obe dva Kuljno nu še Lendarja. Selakor boe te mladi Kulin o le Lendarja zavuj teá no djejo, ki šindik o ma beti mlad za morjeti iti pousod za ledati če to more mjeti kej kada za naš komun. Barjen bi merku lošti Sinski (Dolič), ma o če mjeti sebojo rat za ledati od ne restati kuj za dan konsejer. Njivarji no bojo merkali daržati te, ki no majó. Podbrdo o če mjeti še dan Podbarjen ni kada za šindiku nu o merku Molarja. Ma te o je še kandidat za elecioni provinjal na leč na ne pusti, ki dan konsejer provinjal o bodi še šindik li asesor. Itako Podbrdo o ne bi moru mjeti o sperancu, nu za rejči rjes bal e revou mjeti dan konsejer provinjal e bi moru mjeti rat.

BRDO

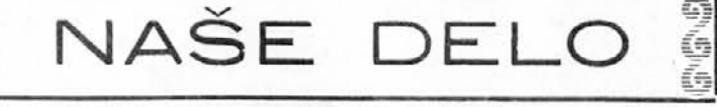
Barjen so mjeri pouno strahu ne mjeti še ta na novi konsej komunal jedan kosejer ti, ki te bo jim točalo drui bot, nu so merkali za veljeti ta na to lišta, ki na bo uverbala. Itako dan od te dva kandidata, ki so ta na lištu od demokracije krščjane, Zef Kert prej e bi se lužu ta na lišto indipendentu, nu pótim e šou ta na lišto od demokracije. To ne more zapisati prej za no lišto, nu pótim za tu druo. Leč na dje, ki se dan on storii no rječ itako, o ne more veljeti nikamar. Itako bal na uverbala demokracija krščjana, Brdo bi muorli rešati kuj za dan konsijer. Se dan

PEDROZA

Fameja Pelligoja Orfea ne ba aljetana od rojstva nehá ljepoha sinjča. Karstju e ha tu Podejerku Belligoj Anton močno poznan tu naši krajah. Belligoj Anton, ki on je star 67 ljet e s tjelem, karstu tehá 58 otrok, tu cijelom suoijim živenju. Te to je zarjes dan primat an mi ve pensamo, ki to nje može tu naših krajih, ki so tekaj otruoč karstili.

Odgovorni urednik: TEDOLDI VOJMIR
Tiskala: Tiskarna Lueches - Gorica
Z dovoljenjem videmškega sodišča št. 47

ZA NAŠE DELO

bliža se cajt parve sječne za naše traunike an sanožeti an zatuo buo višno prau, dc povemó našim kumetam nekajtere reči gor mez to sječno. Par nás maju kumeti nauado, de malo parvič čakaju za začet sejč, ali kasij travo. Tuo zavuj tegá, de bi dobro zazrela an de bi na njele zavube par sušenju. Za tist cajt, ki se čaka, je rjes, se imá kaj vič sena a buj slabu, zakáki se traue menja u slamu.

1) Trauo je muormo pokosit u tistim cajtu ku evetiju najlepše an najvič rož. Pardjelk sena buj rjes buj majhan pri pejzu, a buo pa močno vič rendimenta jmú, kjer nudre ostaneju takuo use tiste sestance, ki se narbuje za krave redit. Na primer, na našim senožetah ali traunikah raste najvič tista visoka traua, ki ji usi pravimo »altissima«; tista traue je u cajtah vesoka še vič ku dan metar, an bi se še prauli tud, de ta je dná varsta divje arži. Ku razdrete kljasje, ki ga imá ta traua je puina sjeman, ki su takji ku ovaz ali vena, le nikaj manjši su. U tiste sestance je zbrana sostaneja traue, eaki u plantonu nje pru nič, pru takuo ku pšenici ali žitu, ki se zbjera usá sostaneja u klasju an tuo, ki ostane je le ku slama, ki na vejá nič an je dobra samuo za stejo naši živjan. Zatuo sjejme klasja te visoke traute (altissima) kadar je ta malo previč suha, spade proč pri hrabljenu an takuo parnesem u senik ali spravimo u naše koppe, slamo. Kuo je par »altissima«, takuo je tud par drugih suort traui, ki potle kadar odevret, naredjuj sjejme u kajterim se zbera usá sostaneja an ta se vje, de spade proč ku traui je previč suha.

Takuo usi vestá, de senuo sa ne smije opjet, ampá ga je trjeba dobro posušit an počasi.

PODBRDO

Malo dñi od teá, e pustu tolle zemjo, naš drahí pajezan Pez Paskuale. Par funerljalo so bli usi domaćini, ki ne a če mjeti simpri tu njele ikordo, zakáki te bi dan dobar človek. Naj mo bo iahká domaća zemja.

TAJPANA

Propaganda za votacioni ne paršla še paz na ta na kolm. Maj njesmo vidali tu našim komune tekaj pohajanja, čeli tekaj čekaroč. Måšmo tu te zadnje dñi, kar so judevdi vidali kejje se može, ki so se postavili za kandidata. Judje sousje se začudili, kar so vidali, ki tu našim malim komune so be prezentačne nič manj kuj štjer lišta. Páruo lišta so jo prezentali domaći judje brez partida, no jej pravijo lišta od indipendent; druga lišta to je ta od demokracije krščjane; ta trenča to je kominformačna an ta čelarta paj od ne specije »socialisti«. Lišta cijela na je kui ta od demokracije krščjane, ki na má 16 kandidata, a na má to mančo, ki tu njej njeso loženi može od Brjezej an Debelčesa. Ta od indipendentne na má 15 kandidata od usjeh usi, manjku Tajpana. Lišta od komunike na má 11 kandidata, to venčo part Veškutoršči. Lišta, ki ne se dala za štemu besjedo »